

УДК [005.591.4:005.591.4]:334.7
Вовк М.О., аспірант
Полтавська державна аграрна академія

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

У статті обґрунтовано актуальність та важливість проведення процесів технологічної реструктуризації суб'єктів господарювання в умовах сучасних соціально-економічних перетворень. Здійснено ретроспективний аналіз підходів до визначення економічної сутності технологічної реструктуризації підприємства. Запропоновано поняття технологічної реструктуризації підприємства розглядати в якості комплексного процесу управління, який полягає в індивідуальному та конструктивному оновленні виробничого потенціалу підприємства, що пов'язано з технологічною трансформацією виробництва та техніко-технологічних засобів на більш сучасні та інноваційно-універсальні складові виробництва.

Ключові слова: адаптація, конкурентоспроможність, реінжиніринг, реорганізація, реструктуризація підприємства, технологічна реструктуризація підприємства, соціально-економічні перетворення, управління.

Vovk M.

ECONOMIC ESSENCE OF THE NOTION OF TECHNOLOGICAL RESTRUCTURING OF THE ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATIONAL CHANGES

The article substantiates the relevance and importance of carrying out processes of technological restructuring of economic entities in the conditions of modern socio-economic transformations. A retrospective analysis of approaches to determining the economic essence of technological restructuring of the enterprise was carried out. The concept of technological restructuring of the enterprise was proposed as an integrated management process, which consists in individual and constructive updating of the production enterprise's potential, which was connected with the technological transformation of production and technological means to modern and innovative-universal components of production.

Key words: adaptation, competitiveness, reengineering, reorganization, enterprise restructuring, enterprise's technological restructuring, socio-economic transformation, management.

Vovk H.A.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ПОНЯТИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ПЕРЕМЕН

В статье обоснована актуальность и важность проведения процессов технологической реструктуризации субъектов хозяйствования в условиях современных социально-экономических преобразований. Осуществлен ретроспективный анализ подходов к определению экономической сущности технологической реструктуризации предприятия. Предложено понятие технологической реструктуризации предприятия рассматривать в качестве комплексного процесса управления, заключается в индивидуальном и конструктивном обновлении производственного потенциала предприятия, что связано с технологической трансформацией производства и технико-технологических средств на более современные и инновационно-универсальные составляющие производства.

Ключевые слова: адаптация, конкурентоспособность, реинжиниринг, реорганизация, реструктуризация предприятия, технологическая реструктуризация предприятия, социально-экономические преобразования, управления.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Технологічний розвиток підприємств визначається ефективністю відтворення інновацій (продуктових, процесових, управлінських), що матеріалізуються в основних факторах виробництва, в структурі управління та в новій продукції. Ступінь реалізованості технологій визначається

динамічною збалансованістю двох чинників розвитку виробництва:

1) станом і перспективними потребами розвитку виробничих потужностей (процесом відтворення основних фондів);

2) обсягами і джерелами фінансування інновацій та розвитком виробничого потенціалу (інноваційно-інвестиційним процесом). Отже, прогнозування потреб у пріоритетних інноваціях, в інвестиціях на їх впровадження є ключовим моментом стратегічного управління технологічним розвитком підприємства, головною метою якого є поліпшення технологічного процесу, що в кінцевому підсумку впливає на величину випуску продукції та отримання прибутку підприємством [18].

Для забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку, вітчизняні промислові підприємства повинні здійснювати перепланування діяльності, перш за все, у розрізі забезпечення сучасних техніко-технологічних можливостей та реалізовувати відповідні заходи, що зробить їх привабливими для потенційних партнерів та надасть можливість імплементації до виробничої системи країн Європи. В якості ефективного економічного інструменту доцільним є використання стратегічного планування технологічного розвитку промислових підприємств, оскільки реалізація ефективної стратегії технологічного оновлення призводить до отримання значних економічних переваг протягом довготривалого періоду, дозволяє виробляти конкурентоспроможну продукцію [11].

Поняття технологічної реструктуризації досить складне та багатогранне. Саме тому в економічній літературі немає єдиного підходу до визначення сутності технологічної реструктуризації.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження теоретичних аспектів поняття «технологічна реструктуризація підприємств» знайшли відображення у працях науковців, як: В. Божко, Л. Варава, Л. Вірт-Кушнір, К. Гайдук, С. Еш, О. Ізюмська, М. Кула, Г. Кучерук, Ж. Федорова, Л. Федулова, І. Чернявська та ін. Незважаючи на значну кількість наукових розробок в зазначеній переметній області, на сьогоднішній день теоретичним аспектам визначення економічної сутності поняття технологічної реструктуризації підприємства не приділено достатньої уваги. Отже, аналіз наукових праць обумовив необхідність проведення дослідження підходів до визначення економічної сутності даного поняття.

Ціллю статті є визначення економічної сутності поняття технологічної реструктуризації підприємства в умовах трансформаційних змін

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Прискорення темпів змін, що виражаються в швидкості розробки і впровадження інновацій, скорочення життєвого циклу товарів, появі нових технологій, зміні організаційних засад управління потребує від підприємств відповідної реакції.

Дж. П. Коттер, провідний фахівець в сфері реструктуризації підприємств, відзначає, що для XXI століття не підійде модель, згідно з якою тривалі періоди стабільності або задоволеності положенням будуть змінюватися короткими проміжками активності [2]. Тому визначення економічної сутності реструктуризації господарюючих суб'єктів, які функціонують в різних соціально-економічних умовах є актуальним та потребує детального аналізу. Проте, необхідно зазначити, що значну увагу в наукових дослідженнях було приділено економічній сутності поняття реструктуризації. При цьому, значно меншої уваги приділено аналізу економічної сутності поняття технологічної реструктуризації підприємства. Хоча із всіх видів реструктуризації підприємства: організаційної, правової, фінансово-економічної, – технологічна реструктуризація відкриває нові можливості для українських виробників.

Реструктуризація та технічне переоснащення промислових підприємств дозволяють вирішувати проблемні питання, пов'язані із збільшенням обсягів

виробництва продукції за рахунок зменшення часу виробничого процесу, збільшення виробничої потужності, підвищення рівня безпеки праці на підприємстві, забезпечення високого рівня якості продукції, появи нових видів продукції тощо [11]. Водночас, в період переходу на використання нової техніки та освоєння нових технологічних процесів тимчасово знижуються показники ефективності всіх підрозділів промислового підприємства. Тому, інновації у сфері технологічних процесів та засобів праці повинні супроводжуватись новими формами організації й управління, поопераційним і подетальним розрахунком економічної ефективності [7].

З метою визначення сутності поняття технологічної реструктуризації необхідно визначити поняття власне реструктуризація. Цей термін часто використовується для позначення явищ: downsizing (укрупнення) – стратегія скорочення розміру підприємства; reengineering (реінжиніринг) – повна реорганізація процесу виробництва.

Терміни стали широко досліджуватися в науковій літературі: з 1980-х років – downsizing, протягом 1990 років – reengineering. Ефекти управлінських моделей, закріплених за кожним з цих понять в сучасних умовах застосовуються досить рідко, проте ці терміни використовуються для позначення операцій реструктуризації підприємств-піонерів при здійсненні корпоративної реструктуризації [1].

Загалом, поняття «реструктуризація» походить від англ. дієслова «to restructure», що в перекладі означає «змінювати структуру». Структура – це сукупність стійких зв'язків об'єкта, що забезпечують його цілісність і тотожність самому собі, тобто збереження основних якостей за умов різноманітних внутрішніх та зовнішніх змін [19].

На законодавчому рівні визначення реструктуризації закріплене у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» реструктуризація підприємства розглядається як здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, підвищенню ефективності виробництва, збільшенню обсягів випуску продукції та повному або частковому задоволенню вимог кредиторів [15].

На сьогодні не існує єдиної думки щодо визначення сутності технологічної реструктуризації як економічної категорії. Так, Л. Лобан зазначає, що технологічна реструктуризація являє собою зміну технології виробництва продукції, робіт і надання послуг. Необхідність такої реструктуризації виникає внаслідок зниження попиту на продукцію, вироблену підприємством, в результаті чого, воно має труднощі з реалізацією. У сучасних умовах, технологічна реструктуризація може здійснюватися за наступними напрямками: зміна номенклатури та асортименту продукції, підвищення її якості, впровадження нових технологій, оновлення основних фондів [12].

На думку К. Гайдук та Г. Мерзлікіної, технологічна реструктуризація – інтеграція різних підприємств всередині одного виробничого комплексу, в єдину структуру, з метою створення безперервного технологічного ланцюга для виробництва й реалізації будь-якого виду продукції. При цьому, як правило, вдається знизити собівартість виробленої продукції (в тому числі споживаної на різних стадіях технологічного процесу), прискорити її реалізацію, варіювати в міру необхідності її якістю і технічними характеристиками, а також нормалізувати грошовий оборот між організаціями – ланками технологічного ланцюжка [6].

О. Ізюмська зазначає, що технологічна реструктуризація являє собою складову частину комплексної реструктуризації підприємства, належить до активної, довгострокової реструктуризації. Якщо аналізувати внутрішню структуру процесу реструктуризації підприємства, то техніко-технологічна реструктуризація складається з

реновації, реконструкції, нового будівництва, модернізації обладнання, нових технологій, паливо- та енергозбереження, матеріаломісткості, ресурсної стратегії, автоматизації. Метою техніко-технологічної реструктуризації виробництва є забезпечення своєчасного випуску конкурентоспроможної продукції необхідної якості і в достатній кількості. Через те, що технологічна реструктуризація є складовою частиною комплексної реструктуризації, вона також проходить три етапи: підготовчий, проектний і саме етап технологічної реструктуризації [9].

На першому етапі визначається реальна конкурентоспроможність техніко-технологічної бази підприємства, тобто оцінюються внутрішні можливості підприємства, параметри виконання виробничої програми (енергомісткість, вартість сировини, тривалість процесів, їхня структура, технічний рівень активів, стан і склад устаткування, використання та відтворення активів, технічна оснащеність праці).

На другому, проектному етапі – визначаються технологічні потреби, встановлюються параметри активів, оптимальні для задоволення майбутніх потреб у продукції підприємства, тобто здійснюється оцінка технологічних процесів, визначаються «вузькі місця» та заходи для їх усунення.

На третьому етапі технологічна реструктуризація здійснюється у трьох формах: впровадження нових технологій чи окремих технологічних процесів (автоматизація, паливо- та енергозбереження, матеріаломісткість); поліпшення загального стану активів (ремонт, модернізація, нове будівництво); ліквідація «зайвих» активів.

Ю. Малиновський та Д. Цьвок зазначають, що техніко-технологічне реструктурування охоплює модернізацію або заміну застарілих основних фондів, впровадження нових технологічних процесів, інвестування заходів, спрямованих на ефективніше використання виробничих потужностей та інших ресурсів підприємства. Закриття (ліквідація) підрозділів і навіть підприємств може розглядатися як складова частина такого виду реструктуризації. Ширше визначення техніко-технологічної реструктуризації може передбачати регіональне переміщення виробничих потужностей для використання певних стратегічних переваг, які проявляються у нижчому рівні оплати праці, вищій кваліфікації персоналу, перспективному ринку, кращій інфраструктурі та інших чинниках, які можливо використати при зміні місця розташування бізнесу. Цей вид реструктуризації істотно не підвищує ефективність господарювання, якщо він не супроводжується додатковими змінами в організації, менеджменті, розробкою маркетингової й товарної політики, а також без впровадження політики стимулювання конкурентоспроможності виробництва [13].

На думку В. Фалович, сутність технологічної і виробничої реструктуризації полягає у: скороченні зайвих основних і обігових коштів; продаж непотрібних соціальних активів; придбанні сучасної техніки й обладнання; упровадженні нових методів виробництва, економічно ефективних і проєкологічних; освоєнні нових напрямів діяльності; розробленні нових або вдосконаленні існуючих продуктів; підвищенні якості продукції; зміні профілю виробництва; підвищенні безпеки праці на виробництві; ліквідації зайвих будівель, приміщень тощо.

С. Мехович та О. Захарченков наголошують на тому, що технологічний реінжиніринг слід розглядати як ефективний механізм санації проблемних підприємств на основі радикальної зміни використовуваних технологій. Його слід здійснювати в комплексі з інноваційним інжинірингом, організаційним перепроєктування виробничих відносин і системи управління, соціальним реінжинірингом, реінжинірингом бізнес-процесів та логістичним реінжинірингом. Основною метою технологічного реінжинірингу є інноваційно-технологічний прорив на пріоритетних напрямках сучасного промислового виробництва. Фактично мова йде про цілеспрямовані інноваційні перетворення у виробничо-технологічній сфері [14].

В. Божко та І. Кашеева акцентують увагу на тому, що технічну реструктуризацію пов'язують із забезпеченням такого стану підприємства, за якого воно досягає відповідного рівня виробничого потенціалу, технологій, «ноу-хау», управлінських навичок, кваліфікації персоналу, ефективних систем постачання й логістики, тобто всього того, що дає підприємству змогу виходити на ринок з ефективною та конкурентоспроможною продукцією [3].

Л. Вірт-Кушнір акцентує увагу на тому, що техніко-технологічна відсталість багатьох виробництв, відсутність інвестиційних можливостей, високий рівень концентрації виробництва зумовлюють невідповідність технологій, обсягів та структури активів підприємств вимогам зовнішнього середовища і потребам продукції. В процесі технологічної реструктуризації, тобто реструктуризації, яка спрямована на зміни у виробничо-господарській сфері підприємства, необхідне впровадження технічних інновацій, тобто нової техніки, яка раніше не застосовувалася в даній галузі, нових видів продукції; технологічних інновацій – нових технологій виробництва або вдосконалення вже існуючих; інформаційних – інновацій, що змінюють форми організації інформаційних потоків; конструкторських – інновацій спрямованих на зміну конструкцій інженерного об'єкта [5].

Німецький вчений І. Діхтер, Шнайдер, пропонує при розробленні стратегії технологічного розвитку підприємств враховувати технологічні наступні умови:

1) перервність технологічного розвитку та динаміку зміни технологій: на ринку відбуваються технологічні стрибки, тобто здійснюється турбулентність технологічного розвитку, що являє собою підвищений та важко оцінюваний ризик, і до того ж технологічні ноу-хау застарівають настільки ж швидко, як і виробниче обладнання;

2) злиття традиційно розмежованих технологічних сфер (концепція СІМ – комп'ютерне інтегроване виробництво, що передбачає комплексне використання виробничої, транспортної, комунікаційної, комп'ютерної, робототехніки тощо);

3) зростання складності технологій, що викликане зокрема збільшенням обсягу технологічних інновацій, зростаючим злиттям різних за напрямками діяльності підприємств та організацій [7].

М. Кула дотримується погляду, що техніко-технологічне переоснащення охоплює модернізацію або заміну застарілих основних фондів, впровадження нових технологічних процесів, інвестування заходів, спрямованих на більш ефективне використання виробничих потужностей та інших ресурсів підприємства. Закриття підрозділів і навіть підприємств може розглядатися як складова частина такого виду переоснащення. Більш широке визначення техніко-технологічного переоснащення може включати переміщення виробничих потужностей для використання певних стратегічних переваг, які проявляються у нижчому рівні оплати праці, вищій кваліфікації персоналу, перспективному ринку, кращій інфраструктурі та інших чинниках, які можливо використовувати при зміні місця розташування бізнесу [10].

Дещо інше визначення надає Ж. Федорова, технологічне оновлення виробництва – це дуже складний та ємний процес. На основі широкого підходу до технології воно визначає оновлення одиничних технологій та зв'язків між ними, а також технологічну модернізацію у різних її формах прояву [17].

Л. Варава та Г. Кравченко зазначають, що виробнича реструктуризація, має на меті реалізацію техніко-технологічних перетворень, а саме удосконалення методів і технологій ведення виробничої діяльності, як варіант, модернізації або заміни фізично та морально зношеного обладнання. Таким чином, виробнича реструктуризація покликана підвищити техніко-технологічний рівень виробництва за рахунок впровадження у виробничий процес ресурсозберігаючих технологій, збільшити коефіцієнт використання виробничих потужностей підприємства, оптимізувати рівень та структуру виробничих

витрат [4].

Реструктуризація виробництва на думку С. Еш передбачає, що на основі зробленого аналізу витрат та їх структури, розробляються пропозиції щодо їх зниження, особливо в частині постійних витрат. Змінні витрати можна знизити за рахунок ліквідації застарілої технології та виведення із виробництва нерентабельних видів продукції, продажу частини основних фондів, зайвого обладнання, окремих підрозділів підприємства, впровадження прогресивних технологій, які спроможні диверсифікувати виробничу діяльність, визначають рівень ділового ризику. Метою реструктуризації виробництва є забезпечення вчасного випуску конкурентоспроможної продукції необхідної якості і в достатній кількості, зумовлених потребами ринку. Її глибина залежить від масштабу і характеру змін у структурі продукції, яку виробляє або планує виробляти підприємство [8].

І. Чернявська дотримується погляду, що технологічні фактори призводять до впровадження нових технологій у кожен сферу діяльності. Комп'ютери забезпечили можливість високошвидкісної обробки даних і вирішення складних виробничих проблем. Нові машини й процеси революціонізують способи виробництва. Інформаційні технології й автоматизація впливають не лише на технічні, але і на соціальні умови праці. У сфері виробництва для вітчизняних підприємств пропонує:

- моніторинг наявних виробництв підприємства і закриття неефективних та технічно відсталих виробництв;
- скорочення кількості виробничих ланок (виробництв, цехів, ділянок);
- визначення «стратегічного ядра» підприємства (найбільш важливих, технічно оснащених виробництв) і концентрація зусиль на покращення їх діяльності [20].

Аналіз поняття «технологічна реструктуризація» підприємства наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз змістовного складу поняття технологічна реструктуризація підприємства [узагальнено автором на основі 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 20].

№	Складові поняття технологічної реструктуризації	Автори														
		В. Божко та І. Капцева [3]	Л. Варава та Г. Кравченко [4]	Л. Вірт-Кушнір [5]	К. Гайдук [6]	І. Діхтер, Шнайдер [7]	С. Еш. [8]	О. Ізюмська [9]	М. Кула [10]	Г. Кучерук [11]	Л. Лобан [12]	Ю. Малиновський та Д. Цвюк [13]	С. Мехович [14]	В. Фалович [16]	І. Чернявська [20]	
1	Зміна технологій виробництва, або вдосконалення вже існуючих			+				+				+				
2	Інтеграція різних підприємств всередині одного виробничого комплексу в єдину структуру				+									+		
3	Модернізація або заміна застарілих основних фондів	+	+	+		+	+	+	+	+	+					+
4	Впровадження нових технологічних процесів	+	+						+		+	+				+
5	Закриття підрозділів виробництва (допоміжних видів діяльності)						+		+			+		+	+	
6	Придбання сучасної техніки й обладнання					+								+		
7	Упровадження нових методів виробництва					+										
8	Підвищення якості продукції				+						+			+		
9	Підвищення безпеки праці на виробництві													+		

Висновки. З результатів аналізу етимології терміну технологічна реструктуризація доцільно відзначити, що переважна більшість науковців виокремлюють наступні її складові: модернізація або зміна застарілих основних фондів; впровадження нових технологічних процесів; зміна технологій виробництва, або вдосконалення вже існуючих; закриття підрозділів виробництва та допоміжних видів діяльності;

підвищення якості продукції.

Значно меншої уваги науковці приділяли підвищенню безпеки праці на виробництві; упровадження нових методів виробництва, інтеграції різних підприємств всередині одного виробничого комплексу в єдину структуру.

Аналіз широкого кола поглядів різних науковців дає можливість стверджувати, що поняття «технологічна реструктуризація підприємства» є багатоаспектним та широким поняттям. Виходячи з цього доцільним буде визначати поняття «технологічна реструктуризація підприємства» як комплексний процес управління, який полягає в індивідуальному та конструктивному оновленні виробничого потенціалу підприємства, що пов'язано з технологічною трансформацією виробництва та техніко-технологічних засобів на більш сучасні та інноваційно-універсальні складові виробництва. Технологічну реструктуризацію не можна впроваджувати фрагментарно її необхідно виконувати комплексно, тому що цей процес управління – це сукупність взаємопов'язаних технологічних елементів виробництва, які спрямовані на ефективну зміну ефективного виробництва за для подальшого ефективного функціонування підприємства в умовах трансформаційних змін.

Обґрунтування методичних основ для забезпечення ефективної реалізації технологічної реструктуризації на підприємстві є актуальним науковим завданням, яке характеризується значною прикладною цінністю його подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Bowman E. H. Corporate restructuring: reconfiguring the firm. *Strategic Management Journal*. 1993. vol.14, Special Issue. pp. 5-14.
2. Cotter G. P. In front changes. *Translation from English*. 2003. 256 p.
3. Божко В.П., Кашеева І.О. В чем секрет успешной реорганизации. *Бизнес Информ*. 2012. № 8. С. 181-183.
4. Варава Л.М., Кравченко Г.В. Реструктуризація гірничо-збагачувальних підприємств як інструмент підвищення рівня їх конкурентоспроможності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 2. Т. 2. С. 18-20.
5. Вірт-Кушнір Л.І. Інноваційна складова реструктуризації промислових підприємств. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна*. 2004. Випуск 80. С. 125-133.
6. Гайдук К. Функциональная реструктуризация коммерческих организаций. *Международный журнал «Проблемы теории и практики управления»*. № 2 / 02. Режим доступу: http://vasilieva.narod.ru/15_2_02.htm.
7. Дихтер И.Г., Шнайдер. *Технологический маркетинг*. Москва, 2003. 478 с.
8. Еш С.М. Реструктуризация підприємств харчової промисловості як елемент системи антикризового управління. Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3609/1/2007.pdf>.
9. Ізюмська О.С. Організаційно-управлінська і техніко-технологічна реструктуризація підприємств. *Научно-технічний збірник*. №52. Режим доступу: <http://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/3912/3891>.
10. Кула М.В. Організаційно-економічний механізм реалізації стратегії техніко-технологічного переоснащення виробничої бази машинобудівного підприємства. Режим доступу: <https://economics.opu.ua/files/archive/2015/No1/248-253.pdf>
11. Кучерук Г.Ю. Напрямки технологічного оновлення промислових підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. №1 (15). С. 127.
12. Лобан Л.А. Реструктуризация как адаптация предприятия к внешней бреде. *Вестник Белорусского государственного экономического университета*. 1998. № 2. С. 65-74.
13. Малиновський Ю.В. Реструктуризація як метод підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/26221/1/25-166-172.pdf>
14. Мехович С.А. Концептуальна основа проведення технологічного реінжинірингу на машинобудівних підприємствах. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 4. Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2012_4_179_185.pdf
15. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992, № 2343-ХІІ. Київ: Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
16. Фалович В.А. Реструктуризація ланцюга поставок у контексті розвитку його емерджентних властивостей. *Науковий журнал «Бізнес-інформ»*. Режим доступу: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-2_0-pages-196_202.pdf
17. Федорова Ж.О. Аналіз та оцінка факторів, що сприяють технологічному оновленню виробництва підприємств машинобудування. *Вестник НТУ «ХПИ»*. 2010. № 59. С. 274.
18. Федулова Л.І. Стратегія технологічного розвитку: мікроекономічний підхід. Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/109_0.pdf
19. *Філософський енциклопедичний словник* [уклад. В.І. Шинкарука та ін.]. Київ. 2002. 742 с.
20. Чернявська І.М. Механізми впливу організаційно-управлінської трансформації на розвиток промислових підприємств. *Економічний аналіз*. 2018. Том 28. № 2. С. 200-212.

Рецензент д.е.н., професор Маркіна І.А.